

La desconeguda aportació filosòfica del Dr. FRANCISCO TORRENT GUASP

Rafael Andarias Estevan

Metge

Aquest article podia haver-lo escrit en 2017 després de llegir el núm. 11 (Hivern de 2016 de DAUALDEU), dedicat al Dr. Francisco Torrent Guasp, a qui vaig tenir el privilegi de conèixer personalment. Però, per diverses raons que no vénen al cas, finalment, no el vaig fer. No obstant això, ara que forme part de la gran família d'aquesta magnífica revista, he decidit rescatar la meua intenció d'escriure'l, ja que considere que pot contribuir al coneixement d'un vessant bastant desconegut de la seua obra.

La meua trobada amb el Dr. Torrent

A mitjan de la dècada dels huitanta vaig aterrar a Xàbia, des de la meua terreta (Alacant), per tal de cobrir una substitució en la Seguretat Social. En finalitzar el meu contracte, vaig resoldre deixar de donar tombs per la província i obrir una consulta privada de medicina general (eren uns altres temps). Des de diversos anys abans, ja sabia del prestigi del doctor Torrent; així que no vaig tenir cap dubte a qui remetre els pacients amb una patologia cardíaca que no podia solucionar. La nostra relació era epistolar, amb el pacient com a missatger i, ocasionalment, telefònica.

Un dia de 1988 em va telefonar per convidar-me a sa casa i conèixer-nos en persona, suggerint que fos a la vesprada perquè li venia millor. Encara recorde l'alegria que em va envair en escoltar el seu oferiment. Per a mi representava un autèntic honor poder compartir unes hores en la seua companyia.

Ha passat molt de temps i, desgraciadament, no vaig prendre notes d'aquesta trobada, però furgant en el magatzem dels meus records crec que va ser, més o menys, de la manera que expose a continuació.

Vaig arribar a sa casa de camp als afores de Dènia i, tan bon punt vaig aparcar, va eixir prest a rebre'm. Encara recorde que la seua casa estava envoltada d'una vegetació ufana que la impregnava d'un aire acollidor i, encara que siga una expressió gastada, molt mediterrani. Després de les salutacions de rigor em va franquejar el pas i el vaig seguir fins a un saló ampli.

Ens acomodàrem en unes butaques i cortesament em va preguntar si volia prendre alguna cosa. Després d'agrair-li-ho, vaig declinar el seu oferiment, ja que m'acabava de prendre un cafè abans d'eixir. Immediatament, com si volgués que no se li oblidés, va traure a rel·luir el nom d'un pacient que li havia remés uns dies abans. Em va informar que era un cas clínic molt interessant i que confiava en una millora ràpida; i, enllaçant amb el seu diagnòstic, va plànyer que encara existien moltes llacunes en el coneixement de la cardiologia (efectivament, els grans avanços tecnològics van venir anys després). Recorde que era molt dinàmic i jovial i en la conversa sempre portava la iniciativa. He de fer notar que, encara que qui signa aquestes línies també és molt parlador, el Dr. Torrent em passava davant.

Com a sobtada associació d'idees, arran del seu últim comentari sobre l'estat de la cardiologia, em va indicar en un to misteriós que el seguira. Vaig anar darrere d'ell i arribàrem a una àmplia estança que

Dibuix del Dr. Torrent per Paqui Campuzano

havia de ser el seu estudi-despatx. Les seues parets estaven revestides de prestatgeries curules de llibres i en algunes reposaven alguns recipients de vidre que contenien cors surant en un líquid conservant cristal·lí. En un dels articles de DAUALDEU s'esmentava que utilitzava el laboratori de l'Institut Laboral de Dènia per als seus treballs de recerca i que a sa casa solia organitzar reunions d'especialistes; deduesc, per tant, que també disposaria d'algunes mostres anatòmiques en el seu domicili.

Estava fascinat, em trobava en el *sancta sanctorum* d'una eminència mundial. De seguida, els meus ulls es van desviar cap als flascons i els meus passos em van adreçar de manera automàtica a una prestatgeria. Ell em va acompanyar i es va quedar observant el meu semblant d'admiració. Uns moments després, em va indicar que em fparara atenció en un que contenia la banda del múscul cardíac (el miocardi) desplegat. «Això és el cim del seu descobriment!», vaig pensar. Després, em va demanar que l'acompanyara a la taula del seu despatx on va agafar un rotllo gran de paper, el va estendre i em va mostrar una sèrie de dibuixos que mostrava la seua concepció innovadora de l'estructura anatòmica del cor, alhora que m'exposava de manera concisa la repercussió fisiològica que implicava la seua troballa. I per a completar el seu raonament, va prendre una corda gruixuda que hi havia sobre la taula i la va enrotllar en hèlix estrafent la banda del miocardi.

Després em va suggerir tornar al saló, perquè allí estaríem més còmodes. Quan vam seure, va voler saber més sobre mi, argumentant que gairebé sols havia parlat ell. Li vaig revelar que, a més de la medicina, tenia altres interessos, com l'escriptura, la ciència i la

psicologia junguiana. En escoltar la meua última al·lusió, va canviar la seua expressió i em va demanar que li resumira els conceptes bàsics d'aquest corrent psicològic. En aquest moment, la seua sol·licitud em va sorprendre, encara que vaig inferir que per algun motiu li interessava. Li vaig oferir unes pinzellades sobre la seua obra, una cosa ben complicada perquè l'aportació científica del psiquiatre suís és ingent, detenint-me en el punt que em va semblar més rellevant: el seu model teòric d'estructura de la psique (em sembla més adient fer servir el concepte «model teòric», tal com s'utilitza en les ciències bàsiques, que no altres termes més inespecífics). Aleshores, em vaig adonar que quan vaig enunciar determinats vocables del lèxic junguianà, com «si mateix», «intuïció» i altres, assentia com si això li confirmara alguna cosa. Quan vaig finalitzar, em va confessar que des de feia anys estava centrat en l'estudi de l'ésser viu i que sostenia una hipòtesi en la qual el «dolor» ocupava un lloc de major valor del qual se li havia atorgat fins aleshores. Després d'una pausa, com per a proporcionar transcendència al que m'anava a comunicar, em va dir que estava convençut que el dolor, en realitat, era (desgraciadament, no recorde la paraula que va utilitzar —han passat més de trenta anys— però n'aventuraré les dues que em vénen ara a la memòria): el «Jo» o la «Consciència».

En qualsevol cas, tots dos conceptes són equivalents, i és indiferent que haguera pronunciat l'un o l'altre. Segons el DGLC, una de les accepcions de la veu «Jo» és «unitat dinàmica que constueix l'individu conscient de la seua pròpia identitat i de la seua relació amb el medi».

En aquest instant, es va alçar i, sense dir res, em va fer un gest amb la mà que indicava que esperara un moment. Va abandonar l'estança i al cap de poc va tornar amb un llibre que, segons em va informar, havia publicat l'any anterior i on desenvolupava la seua teoria. Me'l va dedicar i després em va encoratjar a llegir-lo, perquè explicava clarament la seua innovadora noció filosòfica de l'ésser viu. Li ho vaig agrair i li vaig prometre emprendre la seua lectura aquella mateixa nit. Després d'una conversa breu sobre diversos temes, vam donar per concloua la vetlada. Em va acompanyar al cotxe i ens acomiadàrem.

En arribar a casa, vaig examinar el llibre que portava per títol *Teoria biològica del conocimiento*. Era un assaig que havia publicat l'any 1987, i es tractava d'una autoedició, és a dir, una obra per a obsequiar, no per a comercialitzar (comptava amb Dipòsit legal, però no ISBN). I, tal com li havia promès, vaig començar a llegir-lo amb fruïció.

Com he manifestat en l'encapçalament, quan vaig llegir el monogràfic dedicat al Dr. Torrent, em vaig recordar del seu llibre i vaig constatar que cap col·laborador l'esmentava. Després, vaig navegar per internet i tampoc no vaig trobar cap font que el citara.

Tot seguit, faré una recensió sobre aquest llibre desconegut del Dr. Francisco Torrent Guasp. Amb la finalitat de no estendre'm massa en el present article, m'he vist en la necessitat de realitzar-ne un resum, tasca bastant complicada per la complexitat dels conceptes que maneja. Per a això, he alternat la reproducció indirecta de diversos textos amb la selecció de citacions textuais (transcrites, tal qual), segons el meu criteri, per mostrar els passatges més significatius amb la finalitat de no desvirtuar el veritable sentit de la seua obra. Espere haver-ho aconseguit, i si no és així, demane disculpes d'antuvi. En qualsevol cas, qui hi estiga interessat, sempre pot consultar l'original. En el *Catàleg de la Xarxa de Biblioteques Valencianes* només consta un exemplar (No Prestable) a la Biblioteca Pública d'Alacant, Paseío Ramiro, 15.

«[El Dr. Torrent] sostenia una hipòtesi en la qual el dolor ocupava un lloc de major valor que el que se li havia atorgat fins aleshores»

Teoria biològica del coneixement La seua visió de la filosofia

L'assaig comença amb un pròleg on el Dr. Torrent confessa la seua perplexitat davant la filosofia, disciplina ben allunyada del món científic en què desembolica la seua trajectòria professional: «*La primera vez que alguien aborda con espíritu científico el estudio de la Filosofía queda sorprendido por el espectáculo ofrecido a sus ojos*». Més endavant, afegeix: «*Cada escuela, cada corriente de pensamiento y cada época mantienen tercamente sus propias tesis llegando a manifestarse la disparidad de criterios incluso en los más elementales conceptos. Términos como los de sensación, realidad, mente, entendimiento, etc., tienen una tal multiplicidad de acepciones que dificultan su uso e interpretación dando lugar a que los textos filosóficos resulten, al menos para los no iniciados en tan sorprendente semántica, un alarde de ambigüedad imprecisión y oscurantismo*».

Conclou el seu preàmbul amb aquestes consideracions: «*A mi modo de ver, los pobres resultados de la Filosofía de todos los tiempos son debidos a un hecho evidente: su desconexión con la Biología. [...] Este es, pues, el ánimo que inspira al presente trabajo; tratar de, en un contexto biológico, precisar aquellas bases y leyes con una explicación única que, de un modo coherente y verosímil, simultáneamente dé cuenta del porqué de todos y cada uno de los más sutiles procesos acaecidos en el ser vivo, los enigmáticos procesos del otrora suprafísico entendimiento, del entendimiento que una copa de vino altera*».

L'ésser viu

Després d'expressar la seua visió personal de la filosofia, el Dr. Torrent passa a exposar la seua teoria en onze capítols al llarg de més d'un centenar de pàgines.

Comença plantejant la seua definició de «ésser viu» en la qual, de seguida, es col·legeix que s'està referint al «ésser humà».

«*El ser vivo, como objeto sensible del medio, es habitualmente considerado por el observador que lo contempla como el conjunto de una forma, una función y una masa [...]. Y es a este físico conjunto de forma, función y masa, al que me refiero con el vocablo soma. [Els ressaltats en negra estan en el text]. El soma, aquello por lo cual el ser vivo puede ser catalogado de objeto sensible del medio —ya que, sin el físico soma, tal ser vivo no podría ser percibido por un observador—, está delimitado por un tegumento a través del cual es mantenido un constante intercambio con el medio ambiente. Oxígeno, nutrientes, agua, anhídrido carbónico, productos de desecho, etc., en una determinada periodicidad pasan a través de aquel tegumento, en uno u otro sentido [...]. Se establece así una interacción a consecuencia de la cual, ambos,*

el medio y el ser vivo, resultan afectados. En cierto modo, podríase decir que el medio es agredido por el ser vivo y que el ser vivo es agredido por el medio. [...]».

Somni i vigília

A continuació, estableix el primer punt de la seua teoria. «Pero no siempre se halla sometido el ser vivo a tan desfavorables condiciones. Cuando el medio, pródigo, atiende a todos los requerimientos del soma, de oxígeno, agua etc., y, benévolo, no le hiere medianamente la incidencia sobre el mismo de energía mecánica, química, etc., tal ser vivo, en equilibrio la relación entre sus elementos, duerme; cuando, por el contrario, es desatendido en alguno de esos requerimientos o incide sobre el mismo alguna de aquellas energías, se establece una alteración en el soma a consecuencia de la cual tal ser vivo despierta. Surge así la vigilia que se nos aparece como el resultado de la instauración de una anomalía en el soma, mientras que el sueño viene a representar la normalidad somática».

En els capítols següents aprofundeix en el desenvolupament de la seua teoria. «La forma-función-masa del soma, a lo que en adelante me referiré con el término

MORFO – FUNCIÓN – ISMO

(forma) (función) (masa)

Puede, por tanto, dada su dependencia de una azarosa interacción entre el soma y el medio, ofrecer unos valores adecuados o inadecuados para el mantenimiento de la vida. Con los primeros impera en el soma el EU – MORFO – FUNCIÓN – ISMO

Expresión objetiva de la normalidad somática condicionadora del sueño, mientras que con los segundos asienta en el soma

un DIS – MORFO – FUNCIÓN – ISMO

Expresión objetiva de la anormalidad somática acondicionadora de la vigilia».

El dolor

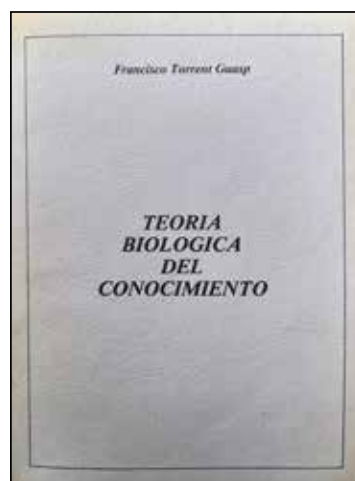
En el tercer capítol, que porta per títol “El sentimiento”, prossegueix la seua argumentació presentant un exemple curiós. «Pero débese aceptar que, indudablemente, en el ser vivo deben de existir, además de tal físico soma, otros componentes puesto que, de otro modo, no podría explicarse, pongamos por caso, su comportamiento en el medio. Sin embargo en una piedra, que igualmente posee una forma – aspecto de su exterior y estructura de su interior –, una función – peso ejercido sobre el lugar en el que descansa – y una masa – material que la compone –, no cabe esperar más componentes dado que, recurriendo de nuevo al comportamiento por ejemplo nada sugiere a tales respectos».

A continuació d'aquest preliminar, estableix el segon punt de la seua teoria. «Es de suponer, por tanto, que en el ser vivo debe de haber algún componente más, además del físico soma. Y así es, en efecto; se trata de algo también físico que, a pesar de su física condición no es un objeto sensible y, por ende, no puede ser percibido por un observador. Es, tal algo, aquello que indefectiblemente, surge en el ser vivo cuando en su soma se establece una alteración, cuando se instaura un dismorfofuncionismo; me refiero al dolor».

Tot seguit d'aquesta contundent i sorprenent afirmació, ens dona resposta a una de les preguntes que ens poden acudir a la ment. «Pero pudiérase alegar que junto a los derechos ostentados por el dolor, para ocupar el puesto que le acabo de asignar, otros tantos podrían igualmente ser argüidos a favor del placer dado que, de entrada, cabe considerar a ambos dolor y placer, como los extremos de una determinado gama de valores. Y así es, pero hay que precisar un

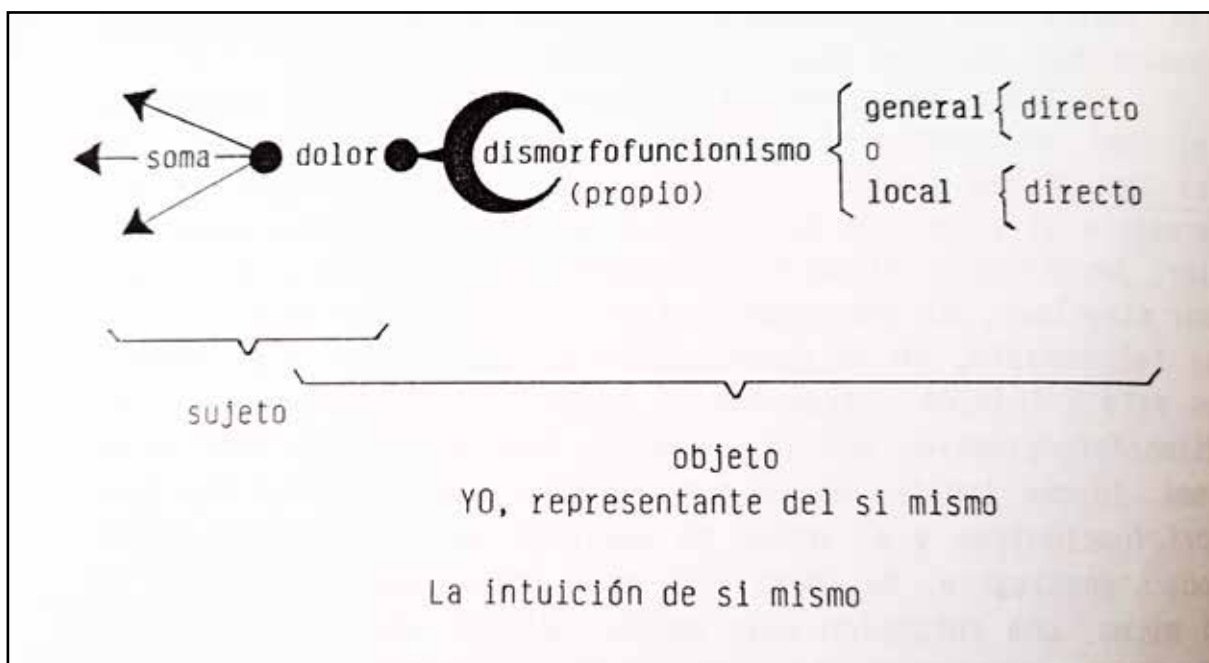
Paco Torrent Guasp. Arxiu familiar

Portada de l'assaig autoeditat per l'autor

	DISMORFOFUNCIONISMO		DOLOR
Defecto de :			
oxígeno	anoxia		asfixia
agua	deshidratación		sed
nutrientes	consunción (desnutrición)		hambre
calor	congelación		frío
pareja	celo		celo
Exceso de :			
energía (alta)	mecánica	contusión	golpe
	química	intoxicación	náuseas
	calórica	térmico	quemadura
	luminica	deslumbramiento	deslumbramiento
energía (baja)	mecánica	tactil	tacto
		auditivo	sonido
	química	gustativo	sabor
		olfativo	olor
	calórica	térmico	calor
	luminica	visual	imagen

Esquema del dismorfofuncionisme

Esquema de interrelació entre els conceptes bàsics

hecho. La vigilia implica la instauración de un dismorfofuncionismo en el soma, una instauración que, desde que se inicia hasta que culmina, supone un dolor en incremento; el sueño, en cambio, implica la desinstauración, la más o menos gradual desaparición de un dismorfofuncionismo, una desinstauración que, desde que se inicia hasta que culmina, supone un dolor en decremento. [...] El placer no es distinto u opuesto al dolor; es el dolor que decrece —la sed que remite al beber, el escozor de una quemadura que disminuye al aplicar determinado bálsamo, etc.».

Uns paràgrafs més endavant, aclareix: «Resulta por tanto que cuando en un ser vivo se instaura un dismorfofuncionismo indefectiblemente surge su correspondiente dolor. Pero tal hecho, afirmar que aparece un dolor, equivale a afirmar que tal ser vivo tiene un dolor, es decir, equivale a afirmar que tal ser vivo sufre, que sufre o siente, que siente o que tiene un sentimiento».

A continuació, explica la seua concepció del dolor per esclarir els dubtes que puguen sorgir. «Téngase en cuenta que con el vocablo dolor me refiero no solamente al dolor derivado de una contusión o de una quemadura sino al supuesto por la contemplación de un árbol, pongamos por caso; la incidencia sobre el soma de los rayos luminosos reflejados por el árbol supone una injuria a la retina que da lugar a una alteración en la misma, dismorfofuncionismo local, y a un correspondiente dolor al que llamamos imagen, un dolor que en la vida cotidiana no consideramos como tal —al despertar, nos resulta molesto abrir los ojos y mirar a nuestro alrededor, lo que prueba el surgir de un dolor al que poco tiempo, después tras habituarnos a la luminosidad, no lo consideramos como tal».

La intuició i el si mateix

L'assaig continua completant el sentiment amb la intuició, entenent aquesta com «el sentido de aprehensión directa de una realidad o de una verdad, cabe decir del ser vivo que puede alcanzar cuatro intuiciones, la intuición de vida, la habida en sí mismo, y las intuiciones de espacio, de tiempo y de materia habidos en el Cosmos [...]».

Unes línies després, aprofundeix en els conceptes anteriors i els interrelaciona en un tot. «El dolor, por un

lado, invade el soma, lo que da lugar a un sentimiento del mismo, y, por otro lado, aprehende una anomalía —la representada por el dismorfofuncionismo que le sustenta o la representada por éste y otros que con él pueden coexistir en el soma— originando, con aquella invasión y con esta aprehensión, una intuición».

Per donar suport a la seua explicació, posa a continuació un parell d'exemples pràctics. «[...] el dolor tiene que embeber al soma para poder sentirlo —al igual que el agua tiene que embeber a la esponja para mojarla—, ya que solo lo que es alcanzado por el dolor puede ser sentido —al igual que, en el caso del esponja, solo lo alcanzado por el agua puede ser mojado— [...]».

El segon exemple és el següent. «La materia de una escultura puede ser pintada, e incluso embebida toda ella, con una pintura pero la forma de tal escultura solo puede ser englobada por la capa de pintura, nunca pintada y, mucho menos, embebida».

En un capítol posterior, que porta per títol «La intuición de sí mismo», el Dr. Torrent estableix —al meu parer, el punt més important de la seua teoria— que «el soma y el dolor representan al sujeto, obligadamente, será el dismorfofuncionismo, junto con el dolor con el que constituye un todo —a lo que denominamos YO— lo que, en su papel de objeto de la intuición, represente al sí mismo intuido por el sujeto».

La llibertat

I com a colofó del seu assaig aborda en l'últim capítol un clàssic de la història de filosofia: el problema de la llibertat. «Se evidencian, de este modo [concloent una argumentació prèvia], dos cuestiones de capital importancia:

1) El ser vivo no es el creador de- los requerimientos de su soma ni, por tanto, de los deseos que implica su sujeto, requerimientos y deseos que dependen de la física condición de su soma [...].

2) El ser vivo no es el creador de lo requerido por su soma, dado que ello depende de la física condición de su medio [...]».

I acaba amb aquesta asseveració: «El ser vivo, mero esclavo de su soma y de su medio, carece de libertad; el hombre, un ser vivo más, no es dueño de sus actos».